Praeities nesatis išlieka nepastebima,
tačiau netoliese.

JOHN O'DONOHUE

Tą vasaros popietę paplūdimy drybsantys nuogaliai sužiuro į žingsniuojantį gauruotą, pečius dengiančiais žilais plaukais ir išsišakojusia barzda senį. Jis ėjo iškėlęs galvą, lino marškiniais, pasiraitęs kelnių klešnes, tabaluojančius batus pasirišęs prie pūpsančios ant nugaros kuprinės – žmogus voras. Neregėtas tipas, orus, savim pasitikinčio eisena kelintąkart vis pėdino šen ir ten paplūdimiu prie pat vandens, panašus į valkatą, retsykiais pasirodantį sostinės bulvare. Tik anas – labiau apdriskęs, it skarda nužibintom drapanom, ant viršugalvio susuktu nežinia kada velėtų plaukų čiulkiniu, o šis – civilizuotas, išlygintais marškiniais, plačiom kelnėm, su dryžiais klešnių šonuose, ko gera, pirktom „Humanoj“. Nejau taip ir marširuos lig vakaro, nerasdamas vietos? Ne, jis eina ne šiaip sau, o lyg kažko ieškodamas, retkarčiais stabteldamas nubraukti nuo kaktos prakaito. Jo žvilgsnis slysta pakilęs virš vaikų, mūrijančių smėlio pilis, nepastebintis nei į bangas nuo tilto šokinėjančių narsuolių, nei klykaujančių merginų, visa, kas aplink dedasi – nė motais. Galop, priėjęs bendro paplūdimio ribą, už kurios jau tvarstosi šlauningos ievos, o jaunesnės, įsirėžusios prieš

saulę, demonstruoja krūtinių smaigalius, pasuka atgal. Grįžta toks pat susikaupęs, nekreipdamas dėmesio į besirausiančias sąnašose žmogystas, lasiojančias gintaro trupinius. Priėjęs lentom išklotą takelį, užsiropščia į kopą ir, atsigręžęs jūros pusėn, sustingsta it akmeninis stabas. Įbedęs žvilgsnį, pridengęs delnu akis, spokso, tarsi lauktų grįžtančio su artimu žmogum laivo ar nežemiško stebuklo.

Gal ir sulauks, ar maža pasauly keistuolių. Nusibodus vėpsoti į keistą piligrimą, grįžtu daubon, kurioje įsitaisiau nuo pat ryto – neužpučia vėjūkštis nuo jūros pusės, įkyriai sijojantis smėlį; galima skaitinėti Markesą ar nieko negalvojant drybsoti, kol pajusi skrundančią nugarą. Netrukus mano palaimingą snūdurą išblaško smėlio gurgždėjimas, lyg prie ausies pasilenkęs arklys graužtų sėtinį. Apsidairęs išvystu virš žilvičių krūmų kylant baltą debesiūkštį – to paties senio gaurus, kuriais ką tik gėrėjausi iš tolo. Gunktelėjusi statula grėsmingai pajuda mano „bunkerio“ pusėn. Pasiramsčiuodamas ąžuolo šaka, šleivoja tiesiai į mane. Apsimetu miegantis – kultūringas žmogus susipras ir praeis. Bet ne, girdžiu, kad statula šnopuodama ir urgzdama jau gurgždina smėlį visai čia pat – ant daubos krašto; lyg Sinajaus kalne įsitvirtinęs Mozė – stovi įsmeigęs pavandenijusių melsvų akių žvilgsnį ir vypsodamas urzgia...

– Prieteliau, ar jums ne gėda užimti mano vietą?

– Nepaženklinta. Gal jūs čia ilsėjotės vakar ar prieš savaitę?

– Prieš dvidešimt metų, prieteliau. Asmeninis paveldas.

– Esama ir tokių nuosavybės formų?

– Paskirtas pasimatymas. Gal malonėtum užleisti – neilgam?

– Nebent šakotos barzdos ir žilės garbei. Jūs – it Mozė ant Sinajaus kalno...

– Apie tai negalvoju. Per toli nenueik. Kai nusibos, duosiu ženklą.

Suglemžęs paklotą ir daiktus, persikeliu į kitą vietą, prie žilvičių. Čia net geriau – kvepiantis krūmas, atsiveria jūros erdvė su apačioj marguliuojančiu plikšių kirbėlynu. O prigludus už krūmo, galima ir skaitinėti arba dairytis į nuolat slampinėjančius praeivius, grožėtis saulės nurudintų merginų aptakumais, kur kas įdomiau negu Markesas. Ko vertos vien jų eisenos – išmiklintos, lengvutės, švelniai virpuliuojančiom krūtinėm, trakėnų kojom...

Girdžiu, senis dauboj vis tebeinkščia, narpliodamas kuprinę. Atleidęs diržo sagtį, nusimauna panešiotas plačiaklešnes ir ištiesia ant smėlio. Likęs su trumpikėm, vienmarškinis, alkūnėmis įsirėmęs į kelius, linguodamas it žilvitis vėjuje, kažką švapsi. Trenktas, ko gera. Be galo knieti išvysti, kokia dulsinėja per kopas atpūškuos į pasimatymą. „Liamūras“ parymojęs išsitraukia pypkę lenktu kandikliu, siekiančiu bambą, iš „avino kapšo“ išpešęs tabako žiupsnį, trim pirštais įtvirtina lustelius į blizgančiu žiedu aptrauktą kaušelį. Toks gaivus jodo prisodrintas oras, o jis dūlina. Iš daubos lyg iš picerijos besiraivančiu melsvu slieku į erdvę pasklinda kvapus aromatas. Nesulaukęs pasimatymo scenos, patraukiu į marmančią jūrą. Vienu atokvėpiu pranėręs pro besitaškančių vaikų ir senučių kojas, po keliolikos grybšnių atsiduriu anapus plūdurais nužymėtos ribos. Murkdausi vandeny kuo ilgiau, nenorėdamas trikdyti senoliui pasimatymo. Tegu pasidžiaugia – mylėti niekada nevėlu.

Išlipęs krantan, uždelsiu plikšių rate bumbindamas kamuolį. Kai nusibosta, grįžtu į prineštą smėlio guolį. Senis, matyt, pajutęs mano žingsnius, sunerimsta.

– Prieteliau, ateik – nuomą grąžinu.

– Nieko, man gera ir čia.

– Ne, ne. Man jau gana.

Senis įkaitęs saulėj, iš tolo tvoskia prakaitu.

– Jūs nesimaudote? Jūra rami, šiltas vanduo – nebijokit, daiktus pasaugočiau.

– Aš – tik rytmečiais, kai visi tebetekšo lovose. Išsirengiu plikai, pasimeldžiu jūrai ir niurkteliu kaip į meilužės glėbį... Persėsk kitur – ši vieta užimta.

– Čia į akis neplieskia saulė.

– Malonėk porą pėdų nuošaliau. Čia – tabu.

Pasislenkiu į saulėtą pusę.

– Va, dabar – kaip tik. Ką beveikiam? Studijuojam ar kelneriaujam?

– Antri metai ariu – nuo aštuntos iki penkių.

– Bet ir užari. Tokiais laikais ne kiekvieno nosiai pajūris.

– Išpešiau komandiruotę – „Parnaso“ palėpėn.

– Tai būsim kaimynai. Menininkas?

– Kur ten – žurnalistas, Darius.

– Vygandas, kiti vadina Vyga. Girdėtas balsas. Labai šaunu – mano svajonė, Dariau. Oi, kaip norėjau į žurnalistiką, visą pasaulį išmaišyt. Bet anais laikais – matysi kaip savo ausis. Dabar bepigu – blaškotės po jeruzales, tailandus, afrikas...

– Tik pinigų turėk. Ji neatvyko?

– Kas?

– Į pasimatymą?

– Aaa. Niekur nedings. Kasdien matausi... Šachmatais loši?

– Ėjimus žinau, vidurinėj atskyrį turėjau.

– Olrait. Tai ko daugiau? – nudžiunga senis ir tuoj pat iš kuprinės ištraukia šachmatų dėžę. Išlyginęs aikštelę, ant patiesto polietileno senis pažeria figūras.

– Iš kurios rankos? – po nosim išdygsta stambūs gysloti kumščiai.

Atveriu juočkius. Pirmą partiją, žinoma, prakišu. Senis gudrus, patyręs mįslinčius, net keletą ėjimų matantis į priekį. Prieš kilsteldamas figūrą gerokai uždelsia, švilpiniuoja į čiulkinį susukęs lūpas, ilgai mąsto. Mėgina kantrybę. Antroji partija sekasi geriau, pajutęs grėsmę senolis ima nervintis.

– Užteks, – atsipučia, nepatenkintas gresiančiu matu, užsikuria pypkę. – Prieteliau, tu man paaiškink – šiąnakt virš mano namų, nežinia iš kur atsiradę, dvylika sakalų pakyla į dangų ir suka ratus, suka ir suka virš medžių, stogų, keliskart apskridę, nusileidžia žemėliau ir vėl – į padebesius. O paskui tyliai sugirgsi durys – stovi motina. Gražiai nužilus, puošni, dygstančių rugių spalvos suknelė, nudaigstyta auksiukais, ant kaklo žalvario šalis, žiūri į mane ir sako: sūnau, tau čia liūdna vienam, nusipirk dėžutę ir atsikraustyk pas mus – į kalnelį. Mudu su tėveliu priglausim, visiem būtų šilčiau... Ir dingsta. Apsidairau – tuščia. Sakalai prapuolę, o dangus drigne apsitraukęs. Ką tai galėtų reikšti, a, pasakyk, jaunuoli?

Nustojęs papsėti pypkę, primerkęs akis, senis darosi panašus į samurajų, perveria mane įkypų akių žvilgsniu, gudriai šypsodamas laukia.

– Įdomus sapnas. Šiurpokas. O kam toji dėžutė?

– Che, che, per jaunas, kai prireiks, sužinosi. Šiam pasauly viskas turi pradžią ir pabaigą. Va, mano lazda – nuo kriukio iki smaigalio septyni sprindžiai, ir kvit. Žiūrėk, boružėlė smilga rėplioja į dangų negalvodama, kad kelias baigsis anksčiau. Žmogui – taip pat ir jam išnuomojamas plotelis, apšviestas saulės, pilnas žiemų, vasarų ir gražių moterų... Jis džiaugdamasis nė nepagalvoja, kad jų neteks, nes nejunta, kad sklypelis pamažu raukšlėjasi, iš visų pusių stumiamas tamsos, traukiasi į vieną dviejų pėdų dėjimo tašką.

Senis nutyla, paskui su ilgomis pauzėm tęsia:

– Tai va, šitoj daubelėj ir tebėra tos dvi pėdos. Čia mes atostogaudami įsitaisę gulinėdavom, slapta bučiuodavomės – šventa vieta. Nors neaplankiau – po paskutinio buvimo – nė sykio. Nesiryžau.

Kartą ateinu, o ji nespėjusi persirengti – vienais apatinukais, atsišliejusi alkūne į smėlį. Aš išsitraukiu fotoaparatą, noriu spragtelti. Ji ima dangstytis suknele, rėkti ant manęs, žerdama smėlį veja šalin. Nuotrauką vis tiek padariau.

Pirmąsyk atvykus dviese buvo labai gera. Toji vieta mums patiko, ir taip prisirišom – nepraleisdavom nė vienos vasaros čia neapsilankę: dažniausiai vieni, o paskui su jos ir mano vaikais, anūkėliais, žaisdavom šaškėmis, aitvarus leisdavom, vaikai vis prie vandens.

Anais laikais – tai ne dabar – buvom nedrąsūs: apsistodavom atskirai: aš toj pačioj lentinukėj „Žuvėdroj“, o ji – darbovietės „Elektronikoj“. Paskutiniąsyk išvažiuodami, lyg ką nujausdami, aikštelėje palikę automobilį, ateinam atsisveikinti

su jūra. Ji krykštauja, su anūku taškosi putojančiuose sūkuriuose išskėtus rankas, skeryčiojasi sukdamasi ratu – padūkus laumiukė... Labai mėgo vandenį, negalėdavo atsidžiaugti, kol nepamėlsta – neištrauksi. Bet į tolį plaukti vengė.

Senis susijaudinęs žvelgia į beribes tolumas, papsi seniai užgesusią pypkę. Iškėlęs ranką rodo į skrendantį paukštuką.

– Matai, koks mažutis, it kolibris, gražus, o suka ratus apie mus ir stebi. Kodėl mus? Dažnai pagalvoju, o gal ten ji, apsimetusi paukščiu, apžiūrinėja mane... Ar tai įmanoma?

– Nežinau. Žmonės visaip kalba, bet aš abejoju.

– Ji kartą pasakė – matysiu tave visur ir visada... O kaip man? Tu galėsi išgirsti mane tyloje, sako: kambary išjunk visus garsus – radiją, televiziją ir, uždangstęs langus, prisėsk mano lovos gale. Atidžiai įsižiūrėk į Šv. Jokūbo bokštus ir įsiklausyk. Mėginau, bet... ar taip galėtų būt?

– Gal... Ponui geriau žinot. Nepatyriau tokių dalykų.

– Klausyk, prieteliau, gal kartais įdomaujatės kitų žmonių gyvenimais? Ar užsiėmęs tik savim? Keistų būna istorijų, ko tik nepasitaiko. Nusileisk vakare iš „Parnaso“ aukštumų ir pasibelsk į „Žuvėdros“ penktą. Pas mus skverelyje po kaštonais – šachmatų staliukas, paloštume, susipažintume. Turiu ką pasakot. O kai kitam išpasakoji, tai ir išlieka. Atvirai kalbant, mane kamuoja keistas nerimas, gal paranoja ar pikta dvasia, – nenoriu išnykt, nors tu ką. Išminčiai sako: mirtis tolygi gyvenimui – jo tęsinys kita forma. Bet kodėl taip nuliūstam žiūrėdami į mėnulį? Ko ilgimės? Gal mus užkrečia ten susirinkę visų kartų miruoliai, be galo pasiilgę žemės? Jie ir skleidžia tą graudulį. Kai kas svajoja apie amžiną buvimą, net prisikėlimą,

atsisako deginti griaučius, kad turėtų kuo pasiremti. Bet kas būtų, jei visi prisikeltume – mokytos galvos paskaičiavo – septyniais sluoksniais apstotume Žemės obuolį. Įsivaizduoji – vieni kitiems ant galvų. Piramidė. Kaip amalas. Į ką tai panašu? Kas iš to? Nenoriu dangaus, netraukia. O bažnyčiose taip pat ne paguoda – meldžia, jog visi taptume vienu Dievo kūnu ir dvasia. Siaubas – jokios individualybės, koks įdomumas tapti kažkieno dalele?

– Mistika...

Žiūrim abu į plaukiančius debesiūkščius ir svajingai mąstom. Senis, perbraukęs pirštais išsišakojusią barzdą, pasikaso pasmakrį ir, primerkęs gudrias akis, šypteli.

– Kai žmogus dingsta, jis yra – ir jo nėra. Senovėj įvažiuojant į sostinę, sako, stovėjęs barokinio stiliaus menininkų išgražintas bromas, lipdytais rožių vainikais, lelijom – du aukšti balti stulpai, ant kampų statulos. Net sapnavau. Pabudęs svarstau – jie tikriausiai ir buvo, iš nieko niekas neatsiranda. Kaip garbės sargybiniai pasitinka atvykstančius kunigaikščius, karalius ir kiekvieną bėdžių – aprėmina kelią, kad nenuklystum – įspėja apie pakraščiuos tykančius pavojus. Dabar jų nėra, sugriovė carai, o aš tebematau. Vadinasi, tuštuma visada yra daugiau negu vien tuštuma.

Senis įžiebia pypkę. Kažką ilgai mąsto ir įspigina žvilgsnį į mane:

– Ar negeistum užsidirbt šią vasarą? Nebijok, turiu pasitaupęs, sulygtume. Žurnalistą turėtų sudomint kad ir tokio kaip Sorino iš Čechovo „Žuvėdros“ likimas – „žmogus, kuris norėjo“. Brūkšteltum.

– Nežinau, niekada nemėginau. Ne mano žanras. Aš mat radijuj liežuviu malu...

Pajuntu klimpstąs į pelkę. Norėtųsi kaip nors atsikratyti keistuolio bičiuliavimosi ir jo pasakojimų apie tai, ko jau nebėra ir niekada nebebus. Žinau, seni žmonės visada linkę išsipasakoti nelaimes, ligas, susireikšminti manydami, kad tik jiems šitaip nutiko, kad tik jie sugebėję oriai mylėti, dirbti, ir niekam kitam negalėjo taip susiklostyti, ką jie patyrė. Pasakodami mėgina susigrąžinti mirusį laiką.

Be to, ketinau parengti reportažų, laukiu atvykstant Justės – su ja teniso aikštelėj susitikdavom mieste ir sutarėm pasimėgauti kurorte. Ji – ministro dukra, apsistotų vyriausybės kotedže. Kur kas maloniau matyti prieš akis strykčiojančią pusnuogę deivę, negu klausytis senio vapaliojimų. Jau dabar matau ją atskriejančią taku per pušynėlį; visada punktualią, pasitempusią, baltu trumpu sijonėliu, pūstu it parašiutas, gaubiančiu geismą keliančias platėjančias šlaunų statinaites.

– Pirmas kartas visada gąsdina. O tu būk vyras. Daug kas taip daro. Pažįstu rašeivų, kurie nusidaužia net į Kaliforniją įamžinti kokio nors nunokusio milijonieriaus biografijos. Ir kas čia tokio, nieko, kas žemintų. Juk parsiduodama ne veltui. Mamonai meilės nebūna per daug. Ne kartą viską apgalvojau, planą turiu. Jei nepatiks, nusispjausi. O jeigu užsikabintum – man smagumas, o tau – antalijos, madagaskarai...

– Gal... Reikėtų pagalvot... – įveikia prakeiktas smalsumas, vėjais nupūsdamas mano atostogų planus – vadinasi, jokių reportažų, tenisų ir pasimatymų.

– Jokių gal – taip arba ne.

– Turiu planų, užduočių. Ryt atvyksta draugė. Nebent sutartume retkarčiais susitikti – įrašyčiau į diską, o paskui – žinokitės.

– Tegu bus ir taip. Aš malu liežuviu – tu fiksuoji. Nepagailėsiu ketverto gabalų. Tai sukertam rankas? Tuoj pat ir užantspauduosim. Luktelk.

Senis, pasirausęs kuprinėj, išlupa tamsia oda aptrauktą gertuvę su blizgančių raidžių inicialais ir, atsukęs kamštelį, pripildo metalinę taurelę rusvo kvapaus skysčio.

– Būk sveikas.

Ką gi... Dar kartą išduoda mane prakeiktas smalsumas. Vasaros atostogos – šuniui ant uodegos. Skystablauzdis. Išvažiavau iš namų, kad pabūčiau vienas, retsykiais su Juste, o dabar kas vakarą – šachmatai, pasivaikščiojimai su nuolat rūkstančiu dūmtraukiu parko alėjom, pajūriu, pasisėdėjimai ant suoliukų, alus baruos su kepinta duona ar sūriu, senio paskanintas viskis, pypkės dūmas, žalioji ar kinrožių arbata, sausainiukai, sūreliai ir būti nebūti nutikimai, nubalinti pseudofilosofijos grietinėle: apie tai, kas kažkada vyko ir jau niekada nepasikartos. Kam tai įdomu? Tai kelia žiovulį. Juk milijonai tokių senių ir tokių istorijų. Jų patiria kiekvienas žemės vabalas. Atsikratyti... Suimti save į rankas ir pergudrauti senį... Ryt juk atvyksta Justė. Būta ir keblesnių situacijų, ką nors sugalvosim... Ji graži, išlepinta panelė, tikrai nepakęs vienatvės ir mano blaškymosi su kažkokiu keistu nukeipėliu...

Palikęs senį su kuprine tūnoti kopose, patraukiu į „Parnasą“. Šįvakar niekur nekišti nosies. Bet neiškenčiu nenupėdinęs į ritualines saulės palydų apeigas – nelyginant dienos laidotuves.

Tarsi be mūsų dūsavimų ji nesugebėtų drąsiai panirti į jūros vandenį. Į šiuos pagonių atlaidus, kaip į reikšmingą iškilmę, poilsiautojai ima ruoštis jau nuo pietų, tempia iš lagaminų geresnį apdarą, ypač dabinasi ir cackinasi moterys, maža ką sutiksi, net prieblandoj vien aromatais galima sugundyti jautresnę uoslę.

Vanduo, alsuodamas įblizgusia banginio oda, paskleidžia visą spalvų paletę, tonus ir pustonius, o žmonės, sustoję būreliais ant kopų, poromis ir vienišiai, sunerimę slankioja palei jūrą, pritilę ir susimąstę, kodėl taip greit numiršta diena. Kažkas juos apvogė. Su liūdesiu stebi, kaip didingai ir oriai į tyvuliuojančias versmes beviltiškai grimzta saulė. Daugelis gatavi atkišti delnus ir prilaikyti, kad šis raudonas perkaitęs kamuolys ilgiau kabotų ant svajonių suverpto siūlo, neduokdie suduš, ir šukių nesurinksi.

– Tokių saulėlydžių niekur nebūna, – už nugaros išdygsta senis.

– Ir tokio dangaus, – pritariu aš.

– Ir moterų tokių niekur nerasi, – ataudžia jis.

Raudonam spindulio degtukui plykstelėjus paskutinį kartą, visi netenka amo, slenka paskendę mintyse apie nepasotinamą jūros ėdrumą. Po vieną ir būreliais susitaikę su neišvengiamybe, skirstosi naktigulto...

Senis, čiupęs mane už parankės, nusitempia į „Žuvėdros“ sodelį po kaštonu su šachmatų staliuku. Vos įpusėjus pirmąją partiją, kaip saulė jūron nugrimzta į save. Gal planuoja kitą ėjimą? Kur tau, užsižiūrėjęs į medžių tarpšakėse besigūžtuojantį vakarą, paprašo domės.

– Prieteliau, ar tu pasiruošęs? Mechaniką turi?

– Žinoma, be ginklo nevaikštau, – ištraukiu japonišką nykščio didumo techniką.

– Kaip gaila, kad manęs tokio jau nebėra, mano „aš“ didesne dalim tapo „jis“. Bet „jame“ tebėra ir dalelė „aš“. Tu nenustebk, jei, kalbėdamas apie savo „aš“, kartais pasakysiu „jis“.

* * *

Esu laikraštomanas. Ryte ryju spaudą, net valgydamas negaliu skirtis su laikraščiu, jau kelinti metai pirmiausia skaitau užuojautas. Nuo šios manijos viskas ir prasidėjo. niekada nepagalvojau, kad šitaip atsitiks gyvenime, pasirodo, dažnai jis krečia pokštus, laužydamas mūsų įsitikinimus ir tradicijas; galima ne vieną kartą įsimylėti, net ir vesti.

Tą rugsėjo popietę, kai bičiulis Mikas, atgabenęs į kaimą krūvą laikraščių, pranešė apie sūnaus gimimą, žinią sutikau abejingai.

– Kodėl tu taip? – stebisi jis. – Džiaugtis reikia – įpėdinį turi.

– Galbūt...

– Ne „galbūt“, o dėkok Dievui. Net pavydu. Jeigu man taip – pasigerčiau, – plačiai išsišiepęs delnu stukteli petin. Kaip visada ryžtingas, nepagydomas optimistas – senbernis, švytintis plačiai praverta burna. Kartą pamėginęs vesti juodaplaukę aistringą juristę, daugelio vyrų trokštamą grobį, pramintą pantera, tačiau po poros metų išsiskyrė dėl nesutarimų auklėjant su pirmu vyru susigriebtą vaikelį ir daugiau tokios kvailystės prisiekė nedaryti.

– Nedarysiu ir aš.